

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА І ПРОБЛЕМИ РЕПРЕСІЙ ТА БІЖЕНСТВА В ГАЛИЧИНІ: УКРАЇНСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ

У статті робиться спроба з'ясування стану вивчення проблеми політичних репресій і біженства в Галичині в роки Першої світової війни в українській історіографії. Поряд з аналізом надбань учених попередніх поколінь наголошується на застосуванні сучасними науковцями нових методологічних підходів і методик під час вивчення теми, означенні ними новітніх напрямів наукового пошуку для ліквідації прогалів через малодослідженість окремих аспектів проблеми.

Ключові слова: історіографічний аналіз, історіографічна база дослідження, теоретико-методологічне осмислення проблеми, політичні репресії, біженці, Перша світова війна.

Неупередженість і незаангажованість під час вивчення будь-яких історичних подій, їх об'єктивне й усебічне висвітлення є на сьогодні чи не основними критеріями в процесі дослідження вченими, визначальними в оціночних судженнях пересічних читачів. Імовірність його реалізації, на нашу думку, зростає залежно від того, наскільки описувані події віддалені від дослідника в часі.

Майже чотири покоління змінили одне одного з того часу, як світове співтовариство вперше було втягнуте у військовий конфлікт планетарного масштабу. Перша світова війна за своїми наслідками позначена певною парадоксальністю й дихотомією: з одного боку – це численні й безглузді жертви, руйнування, застосування зброї масового знищення, а з іншого, – початок національного й державного відродження багатьох народів, утвердження нового світопорядку. Для українського народу вона стала одним із перших етапів практичної реалізації природного права на національну самоідентифікацію в рамках власного державного утворення, прискорила соборницькі тенденції в суспільно-політичних процесах, стала яскравим доказом нагальної потреби формування власної дієвої національної еліти як провідної верстви, що здатна сприйняти виклики часу й дати на них адекватні відповіді.

На жаль, шлях до реалізації українського національно-політичного ідеалу в часи Великої війни виявився надзвичайно тернистим і жертвним. Європейські імперії, які вели війну за власні інтереси на українських землях і за них, власне, і розглядали останні радше як об'єкт своїх зазіхань, а населення – як одне з вагомих джерел поповнення військової потуги. Саме тому, потрапивши в жорна воєнного лихоліття, українство, особливо західна його гілка, зазнало чималих поневірянь і втрат.

Цій проблемі присвячено чимало праць, різних за жанром і глибиною висвітлення, за підходами й принципами наукового студіювання, світоглядними концепціями й парадигмами, приналежністю до національних історичних шкіл. Власне опрацюванню цієї проблематики українською історіографією й присвячена ця наукова розвідка.

Одним із важливих аспектів вивчення становища населення Галичини періоду Першої світової війни є дослідження проблеми біженців. Розгляд цієї проблеми українськими науковцями [27, с.19–20; 11] як складової соціальної історії, вірогідно, не може охопити всієї сукупності її виявів, а потребує осмислення і з позицій політичної історії.

Складність аналізу наукового доробку з проблеми біженців зумовлюється її багатоаспектністю. Його, на наш погляд, слід зосередити на висвітленні в літературі трьох складових: 1) визначенні головних струменів українських біженців з Австро-Угорської та Російської імперій; 2) показу нових місць й умов їх тимчасового побутування; 3) з'ясуванні діяльності різних суспільних інституцій із допомоги жертвам війни тощо.

Актуальною залишається й потреба спеціального з'ясування природи й суті явища біженства, що зрідка ототожнюється з інтернованими, ув'язненими, які, насправді, представляють іншу групу воєнного соціуму. Енциклопедичні видання історичного

профілю визначають біженців як осіб, котрі покинули країну або попереднє місце проживання, є жертвами різного роду репресій чи намагаються уникнути їх. Щоправда, при цьому за біженців не зовсім виправдано вважають лише жертв Другої світової війни [23]. Стосовно Першої світової війни у вітчизняній історіографії адаптується їх поділ за двома “векторами”: східним і західним, що відображають переміщення українців зі своїх етнічних територій відповідно в межах Російської та Австро-Угорської імперій. Аналіз східного напрямку виходить за межі нашого дослідження, однак відзначимо високий рівень його науково-теоретичного осмислення, що проявляється в комплексному вивченні причин, суті, наслідків цього явища, класифікації його окремих аспектів тощо [11; 17; 29].

Вивчення історії українських біженців із території Галичини внаслідок російської окупації краю розпочалося за “гарячими слідами”. Одну з таких перших аналітичних публікацій зустрічаємо у віденському календарі товариства “Просвіта” за 1916 р., яка, припускаємо, може належати перу лікаря Є.Озаркевича [10]. Говорячи про українців, що опинилися в австрійських таборах Вольсбергу і Гмінді, автор зазначає, що то були не добровільні “збігці”, як їх неправильно називають, а примусово евакуйовані “виселенці”. Відтак він наголошує на заходах українських політиків і віденських урядовців щодо їх облаштування, деталізує умови життя в цих таборах, а також подає динаміку чисельності їх мешканців, коли люди то залишали табори, то знову поверталися до них через мінливість ситуації на фронті.

Західноукраїнські автори міжвоєнного періоду проблему біженців і таборів розглядали в руслі соціальної й політичної історії. Акцент на її національному аспекті та політиці австрійського уряду в цій сфері виразно проявляється в праці К.Левицького, де наведено розгорнуту характеристику таборів біженців, а також ситуації у Відні, куди спрямовувався їх головний потік. При цьому автор подає статистику, описує й порівнює становище єврейських, польських, українських біженців, розкриває складні стосунки між ними [16]. Ці аспекти були і в полі зору москвофільських авторів. Однак більший інтерес становить деталізація життєдіяльності біженців і виселенців на рівні історії повсякденності (внутрішній устрій і побут таборів, будівництво й облаштування бараків, водопостачання, каналізація, санітарно-гігієнічне обслуговування, навчання дітей і професійна підготовка тощо) [20].

У діаспорній, а також у радянській історіографії важко віднайти елементи новизни й прагнення спеціально ґрунтовно дослідити зазначену проблему. За такої ситуації виокремимо дослідження С.Макарчука (1983), який розглядає проблему біженців як один із чинників зміни демографічної ситуації окремих міст і регіонів, зокрема Гуцульщини, Галицького Поділля. Учений, узагальнивши величезний джерельний матеріал, у розрізі соціальної історії показав важке становище біженців (до речі, до цього питання українські історики більше не поверталися). У дусі побутуючих підходів С.Макарчук відзначав, що українці масово й “добровільно” відступали з російською армією, але вказував, що це відбувалося під впливом пропаганди про неминучу помсту з боку австрійської армії [19, с.57–70, 133–139].

У сучасній вітчизняній історіографії західний вектор українського біженства також фактично ще не став предметом окремого дослідження, хоча він на різних рівнях з’ясовується в спеціальних узагальнюючих працях з історії Галичини 1914–1918 рр.

Найґрунтовніше цю проблему в спеціальному розділі монографії розкрив С.Попик. Він розглядає її в ракурсі міжнаціональних відносин та як один з елементів австрійської внутрішньої політики в роки війни [24, с.66–84]. З’ясувавши заходи віденського уряду з урегулювання переселенського руху, облаштування системи таборів, автор доводить, що вони були цілеспрямованими, комплексними й принесли вагомий результати. Історик припускає, що їх значення могли перебільшувати, однак морально-політичні наслідки цієї акції не ставить під сумнів. Учений також указує на розбіжності

між даними офіційної статистики про кількість біженців із числа євреїв, поляків, українців, які перебували у Відні, і тими, які наводяться К.Левицьким та іншими авторами.

“Східний” “струмінь” біженства у вигляді переміщення галицького населення до Російської імперії чи не найґрунтовніше висвітлено в спеціальному підрозділі дисертаційної роботи І.Кучери [15, с.146–166]. З’ясувавши причини й джерела цього явища, дослідниця доводить, що воно було викликане передусім побоюванням австрійських репресій, москвофільською пропагандою та насильницькими діями російської влади. У праці показано склад, чисельність, напрями переміщення різних хвиль виселенців, їх морально-психологічний стан, умови побутування в дорозі та в місцях нового поселення тощо. Розкривши комплекс заходів з урегулювання евакуації населення, І.Кучера вважає, що офіційні чинники не зуміли опанувати ситуацію, зокрема навіть не могли визначити кількість переселенців.

Ця обставина, вочевидь, відіграла не останню роль у виникненні розбіжностей щодо визначення чисельності виселенців із краю. У більшості навіть спеціальних публікацій побутують округлена цифра й твердження, що під час відступу російських військ край залишило 100 тис. осіб. З одного боку, вони ідентифікуються як “біженці”, “депортовані”, “виселенці”, з іншого, ця “поліетнічна маса” подекуди ототожнюється лише з українцями [28, с.35; 34, с.272]. Свого часу С.Макарчук, спираючись на власні підрахунки, указав, що з Галичини та інших західноукраїнських земель углиб Східної України та Росії виселили близько 400 тис. осіб [19, с.62]. Чимало дослідників, покликаючись на англійського історика П.Гетрела [Gatrell], указують, що в прифронтовій Волинській губернії кількість біженців сягала 100 тис., з яких 40 тис. були галичанами [5]. Інші вважають, що загальна кількість евакуйованих у краї сягала 1 390 тис., з них 168,8 тис. – вихідці з Австро-Угорщини [1, с.12]. Такі дані науковців нібито не входять у пряму суперечність між собою, позаяк відображають різні часові й територіальні межі фіксації виселенців. Однак вони не вписуються в єдиний логічний ланцюг, не дають уявлень про реальне число біженців, тож і це питання заслуговує на окреме вивчення.

Низка сучасних публікацій розкриває умови перебування біженців з Галичини в чужих краях. Для прикладу, В.Любченко показав громадсько-культурне життя шести тисяч примусово виселених галицьких українців у Ростові-на-Дону [18]. Чималу увагу приділили дослідники проблемі побутування цієї категорії осіб на Волині [1, с.11–12; 17, с.97–98], однак маємо зовсім не багато розробок про становище біженців з різних українських теренів у Галичині, про ставлення до них з боку австрійської влади [25]. Майже не розкритим в історіографії залишається питання “реєвакуації” біженців.

В останні роки до рівня окремої наукової проблеми підноситься вивчення діяльності з допомоги жертвам війни, зокрема й галичанам-виселенцям, опіки над ними, що здійснювались як офіційними структурами ворогуючих імперій, так і спеціальними громадськими гуманітарними інституціями. До речі, перші цінні зауваги щодо неї віднаходимо в щоденнику М.Грушевського. Учений зазначав, що така діяльність хоч і зумовила зниження відпорності українського визвольного руху, його активності, усе ж привела до появи нових самодіяльних добродійних інституцій, покликаних компенсувати збитки, завдані лихоліттям [4]. Відтак в узагальнюючих спеціальних працях з історії Галичини періоду Великої війни це питання порушувалося в контексті з’ясування переважно загальних процесів суспільно-політичного характеру [16, с.107–192] або ж подій, пов’язаних із примусовими й добровільними міграціями населення [2; 24, с.66–86].

Окремі історіографічні огляди [13, с.5–18] показують, що діяльність російських благочинних інституцій: Товариства Червоного Хреста, Всеросійського земського союзу, Всеросійського союзу міст, які діяли в роки війни в цій імперії та на окупованих нею західноукраїнських теренах, найкраще досліджена в межах радянської історіогра-

фії головним чином московськими й лєнінградськими науковцями. Вони пояснювали появу цих інституцій нездатністю царизму забезпечити армію й людей необхідними для виживання ресурсами та намаганням посилити “політичну консолідацію буржуазії”.

Для українських авторів головним джерелом вивчення названих інституцій до-недавна залишалися різножанрові праці Д.Дорошенка [7, с.11–12; 8, с.57–84; 9]. Діяльність усєросійських Земського та Міського союзів історик також розглядав як реакцію російської громадськості на неспроможність самодержавства налагодити опіку над жертвами війни. Він, крім того, убачав у них важливий чинник консолідації національних сил українства. У такому ключі показується робота створеного влітку 1915 р. у Києві “Общества помощи населению Юга России, пострадавшему от военных действий”, яке допомагало жертвам російської окупації в Галичині та проводило різнопланову культурно-освітню роботу.

З кінця 1990-х років простежуємо зростання наукового інтересу до історії громадських благодійних організацій у роки Першої світової війни. Це засвідчує низка публікацій, зокрема й дисертаційних робіт, про діяльність усєросійських Земського союзу та Союзу міст, Тєтянинського комітету, Товариства Червоного Хреста та інших інституцій [6; 26; 32; 33; 22; 14], які різною мірою дотичні до проблеми допомоги біженцям і переселенцям з Галичини.

На окрему увагу заслуговують дослідження Н.Загребельної та І.Коляди, у яких показано роботу комітетів та відділень Земського і Міського союзів, Тєтянинського комітету в роки Першої світової війни, спрямовану на допомогу галичанам у підросійській Україні, а також поширення їх структур на терени Галичини. Останнє вилилося в постання на початку 1915 р. у Львові Комітету Всєросійського земського союзу Південно-Західного фронту та Комітету Південно-Західного фронту Всєросійського союзу міст. Учені узагальнили форми, напрями, здобутки їхньої гуманітарної роботи [12; 13].

Сучасні дослідники розглядають названі інституції передусім як “відлами” відповідних усєросійських структур. При цьому залишається майже нез’ясованою їх національно-політична діяльність. У цьому плані актуальною є теза Д.Дорошенка, що росіяни самоусунулися від роботи в цих інституціях і вони набрали “вповні українського характеру”, відіграли вагому роль у захисті українських національно свідомих елементів у Києві і Галичині в умовах тотальної антиукраїнської політики російського самодержавства [7, с.18–22].

Аналізуючи новітню історіографію історії України періоду Першої світової війни, О.Реєнт і Б.Янишин указали на тенденцію згасання інтересу науковців до соціальних відносин на макрорівні та зростання зацікавленості ними на мікрорівні. При цьому відзначається перспективність вивчення життя воєнного соціуму (становище сім’ї, жінки, різних станів, їх буденні турботи, звичаї, переживання й уявлення тощо), особливо на регіональному рівні [27, с.22, 26–27]. Сучасні історики вже зробили перші плідні кроки в цьому напрямі. Маємо оригінальну спробу осмислення повсякденного життя населення України під час Першої світової війни (О.Вільшанська) [3]; психологічних наслідків у масштабах Європи (О.Сич) [30; 31]; з’ясовувалося сприйняття війни та її вплив на духовний стан дітей [21] тощо. Такі дослідження переважно ґрунтуються на західноєвропейській методології історії повсякденності та “українському” емпіричному матеріалі. Вони створюють придатний ґрунт для детального й усебічного вивчення становища Галичини за воєнно-революційної доби.

Таким чином, проблема репресій та біженства в Галичині періоду Першої світової війни має власну складну історію дослідження й висвітлення впродовж майже століття. На сьогодні можна констатувати той факт, що від процесу нагромадження та аналізу емпіричних знань учені, які належать до української історіографії, переходять до їх синтезу та комплексного розгляду, більш глибоко студіюють ті аспекти, які

залишалися поза увагою науковців через різні об'єктивні та суб'єктивні чинники. У цьому ракурсі слід наголосити на тому, що сама проблема все частіше вирізняється дослідниками власне як наукова, позбавлена впливу ідеологем, національної чи релігійної зашореності, кон'юнктурності. Наявний пласт наукової літератури із проблеми дослідження в українській історіографії дає, на нашу думку, підстави стверджувати, що сучасні вчені, збагачені надбаннями попередників, новітніми методами й методиками вивчення й аналізу історичного процесу, стоять на порозі нового періоду в розвитку дослідження проблеми біженства й репресій у Галичині періоду Першої світової війни 1914–1918 років.

1. Бернадський Б. В. Волинь у роки Першої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України" / Б. В. Бернадський. – Л., 1999. – 19 с.
2. Бібліографія з історії України ХХ ст. // Новітня історія України (1900–2000) : підручник / [О. Г. Слюсаренко, В. І. Гусєв, В. М. Литвин та ін.]. – 2-ге вид. – К. : Вища школа, 2002. – С. 688–706.
3. Вільшанська О. Л. Повсякденне життя населення України під час Першої світової війни / О. Л. Вільшанська // Український історичний журнал. – 2004. – № 4. – С. 56–70.
4. Грушевський М. С. Спомини / М. С. Грушевський ; публ. С. Білокоця // Київ. – 1989. – № 9. – С. 46–88.
5. Гетрел П. [Getrell]. Беженцы и проблема пола в России во время Первой мировой войны / П. Гетрел // Россия и Первая мировая война : м-лы Междунар. науч. коллоквиума. – С. Пб., 1999. – С. 112–123.
6. Донік О. М. Діяльність громадських організацій і товариств у справі допомоги військовим та цивільному населенню в Україні в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.) / О. М. Донік // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст. – К. : Ін-т історії НАН України, 2002. – Вип. 4. – С. 155–182.
7. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. / Д. Дорошенко. – Ужгород, 1932 ; Нью-Йорк, 1954. – Т. 1 : Доба Центральної Ради. – 437 с.
8. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920) / Д. Дорошенко. – Мюнхен, 1969. – 542 с.
9. Дорошенко Д. Як українці наддніпрянці помагали своїм наддністрянським братам у часі Галицької Руїни / Д. Дорошенко // Календар-альманах "Дніпро" на звичайний рік 1927. – Львів, 1927. – С. 27–34.
10. Е. О-вич. Українські виселенці у Вольсбергу і Гмінді / Е. О-вич // Ілюстрований народний календар товариства "Просвіта" з терміном на переступний рік 1916. Річник XXXIX. – Відень, 1916. – С. 177–178.
11. Жванко Л. Іноземні біженці Першої світової війни в Україні / Л. Жванко // Київська старовина. – 2005. – Ч. 3. – С. 77–93.
12. Загребельна Н. І. "Велика війна": українство і благодійність / Н. І. Загребельна, І. А. Коляда. – К., 2006. – 193 с.
13. Загребельна Н. І. Громадські гуманітарні організації в Україні у роки Першої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України" / Н. І. Загребельна. – К., 2002. – 20 с.
14. Кармалюк С. П. Діяльність організацій Червоного Хреста в Україні в 1867–1920 рр. : дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 "Історія України" / С. П. Кармалюк. – Кам'янець-Подільський, 1998. – 183 с.
15. Кучера І. В. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914–1917 рр. : дис. ... канд. іст. наук / І. В. Кучера. – Чернівці, 2005. – 210 с.
16. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918 / К. Левицький. – Л., 1928. – Перша часть. – 288 с. ; Друга часть. – 1929. – С. 289–496 ; Третя часть. – 1929. – С. 497–774.
17. Лозанська Т. І. Німці – виселенці українських губерній у роки Першої світової війни / Т. І. Лозанська // Проблеми історії України ХІХ–ХХ ст. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2002. – Вип. 4. – С. 84–111.
18. Любченко В. Б. Нереалізований проект створення на південному Кавказі "галицького козацтва" як один із способів розв'язання проблеми біженців, породженої весняно-літніми поразками російської армії на Південно-Західному фронті / В. Б. Любченко // Проблеми історії України ХІХ–ХХ ст. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2002. – Вип. 4. – С. 45–51.
19. Макарчук С. А. Етносоциальное развитие и национальные отношения на западно-украинских землях в период империализма / С. А. Макарчук. – Львов : Вища школа, 1983. – 255 с.
20. Маковський В. Гмінд. Табор українських збігців і виселенців у часі Першої світової війни 1914–1918. Спогади зперед 20-ти літ / В. Маковський. – Л. : Діло, 1935. – 301 с.
21. Олієвський О. Діти під час Першої світової війни 1914–1918 рр. / О. Олієвський // Перша світова війна та історичні долі народів Центральної та Східної Європи : м-ли міжнар. наук. конф., присв. 80-річчю Буковинського народного віча, (Чернівці, 22–24 верес. 1998 р.). – Чернівці : Рута, 2000. – С. 297–299.

22. Ореховський В. О. Діяльність Російського Товариства Червоного Хреста в роки Першої світової війни (1914–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / В. О. Ореховський. – Чернівці, 1997. – 21 с.
23. Павленко М. І. Біженці та переміщені особи / М. І. Павленко // Енциклопедія історії України : у 5 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.]. – К. : Наук. думка, 2005. – Т. 1 : А–В. – 2005. – С. 271.
24. Попик С. Українці в Австрії 1914–1918. Австрійська політика в українському питанні періоду Великої війни / С. Попик. – К. ; Чернівці : Золоті литаври, 1999. – 236 с.
25. Пясецький В. Волинські біженці у спогадах галичан / В. Пясецький // Документально-художня проза про Першу світову війну : м-ли і тези доп. та повід. міжнародної наук.-практ. конф., 23–26 жовт. 1994 р. – Луцьк, 1994. – С. 140–141.
26. Реєнт О. П. Перша світова війна і Україна / О. П. Реєнт, О. В. Сердюк. – К. : Генеза, 2004. – 480 с.
27. Реєнт О. П. Україна в період Першої світової війни: історіографічний аналіз / О. П. Реєнт, Б. М. Янишин // Український історичний журнал. – 2004. – № 4. – С. 3–37.
28. Рубльов О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних та культурних процесах (1914–1939) / О. С. Рубльов. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2004. – 648 с.
29. Сердюк О. В. Біженство в Україні під час Першої світової війни / О. В. Сердюк // Проблеми історії України XIX–XX ст. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2002. – Вип. 4. – С. 111–133.
30. Сич О. На зламі двох епох (до питання про зміни в суспільній свідомості після Першої світової війни) / О. Сич // Вісник державної академії керівних кадрів культури і мистецтва. – 2001. – № 4. – С. 62–70.
31. Сыч А. О некоторых психологических последствиях Первой мировой войны / А. Сыч // Перша світова війна та історичні долі народів Центральної та Східної Європи : м-ли міжнар. наук. конф., присвяченої 80-річчю Буковинського народного віча, (Чернівці, 22–24 верес. 1998 р.). – Чернівці : Рута, 2000. – С. 235–240.
32. Ступак Ф. Благодійна діяльність на початку XX ст. / Ф. Ступак // Перша світова війна та історичні долі народів Центральної та Східної Європи : м-ли міжнар. наук. конф., присв. 80-річчю Буковинського народного віча, (Чернівці, 22–24 верес. 1998 р.). – Чернівці : Рута, 2000. – С. 148–154.
33. Сулига І. Г. Південно-Західні комітети Всеросійського земського союзу в Україні на початку Першої світової війни / І. Г. Сулига // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К. : Ін-т історії НАН України, 2001. – Вип. 3. – С. 234–239.
34. Ткачук Т. Т. Перша світова війна – горнило випробувань українського етносу / Т. Т. Ткачук // Військово-науковий вісник. – Л. : Львів. військ. ін-т, 2005. – Вип. 7. – С. 266–284.

В статье сделана попытка уяснения состояния изучения проблемы политических репрессий и беженства в Галиции в годы Первой мировой войны в украинской историографии. Вместе с анализом достояния ученых предыдущих поколений акцентируется на применении современными учеными новых методологических подходов и методик при изучении темы, определении ими новейших направлений научного поиска для ликвидации пробелов в связи с малоисследованностью отдельных аспектов проблемы.

Ключевые слова: историографический анализ, историографическая база исследования, теоретико-методологическое осмысление проблемы, политические репрессии, беженцы, Первая мировая война.

In the article is given a short to find out the state of study the problem of political repressions and refugee in Galichina during the period of the First World War in Ukraine. Together with the analyze of the achievements of scientists of earlier generations, emphasizes the application of new methodological approaches and techniques in the study of this theme. In this article is also given a short to determine the newest directions of scientific research, for elimination the blanks of less explored aspects of the problem.

Key words: historiography analyze, historiography base of research, theoretical and methodological comprehension of problem, political repressions, refugees, First World War.